

Frågan om legitima riddarordnar

Ambassadören, professor Bo Theutenberg

*Ståthållare i Ståthållarskapet Sverige av den Heliga gravens av Jerusalem riddarorden
Suveräna Malteserordens ambassadör till det Hashemitiska kungadömet Jordanien samt
Kansler i den Skandinaviska associationen av den Suveräna Malteserorden*

Grundläggande legitimitetsförhållande

Eftersom samtliga medeltida riddarordnar för sin legitima existens och fortlevnad var helt beroende av påvens/Katolska kyrkans erkännande är det än idag helt avgörande vilken inställning Påvestolen (den Heliga stolen) intar i förhållande till de idag existerande ordnarna eller sammanslutningarna av riddarkaraktär. Om påven/Heliga stolen någon gång har återkallat eller nullifierat sitt en gång givna erkännande av en historisk riddarorden – eller på annat sätt har tillkännagivit sitt "icke-erkännande" av sådan sammanslutning – innebär detta att den legitima grunden för en sådan orden eller sammanslutning helt saknas, med mindre orden ifråga i tiden därefter har blivit en statsorden eller av en suverän stat beskyddad orden, vilket till exempel blev fallet med flera av de protestantiska delarna av Johanniterorden.¹

Samtidigt som påven/Heliga stolen kunde ge sitt officiella erkännande till medeltida riddarordnar, utvecklade sig ett system där de nationella suveräna härskarna kunde grunda respektive ge sitt erkännande åt ordnar och andra sällskap av riddarkaraktär. Av suveränitetsprincipen följer att ordnar och sällskap av denna nationella karaktär har full legitimitet.

Av det sagda följer att det finns två typer av legitima ordnar och sällskap av riddarkaraktär, nämligen dels de ordnar (sällskap) som erkänns eller alltjämt beskyddas av påven/Heliga stolen, dels de ordnar och sällskap som grundats av eller alltjämt beskyddas av en suverän furste eller suverän stat (bland dessa även s k förtjänstordnar, dynastiska ordnar, "familje- eller husordnar"). Ordnar eller sällskap av riddarkaraktär som inte faller inom någon av dessa två huvudkategorier benämns som illegitima, falska eller "self-styled" (självuppfunna) ordnar eller sammanslutningar.

Med suveräna furstar förstås i dessa sammanhang erkända suveräna furstar, i vilken kategori även inbegrips furstar tillhörande ännu levande men detroniserade (avsatta) furstehus vilka åtnjöt internationellt erkännande vid tiden för Wienkongressen 1814 eller tidigare (främst bland dessa furstehusen Habsburg och Bourbon samt ett antal tyska och italienska furstehus). I dessa sammanhang gör man skillnad mellan furstar som på ett eller annat sätt avsagt sig kronan för sig och sin dynasti (debellatio) och furstar som – utan sådan avsägelse (abdication; renunciation) – på olika sätt avlägsnats från tronen, t ex tvingats i landsflykt utan att formellt ha avsagt sig tronen. Ett exempel på det sistnämnda är kung Umberto II av Italien av dynastin Savoyen, vilken 1946 gick i landsflykt utan att ha avsagt sig kronan. Anspråken på den italienska kungakronan – aldrig avsagd av dynastin Savoyen – ärvdes av sonen Viktor Emanuel av Savoyen, Piedmont och Neapel, vilken idag benämns som tronpretendent eller som "Viktor Emanuel IV, titulär kung av Italien". Detta på grund av att fadern aldrig avsade sig Italiens kungakrona.²

The International Commission for Orders of Chivalry (ICOC)

Sedan 1960 finns The International Commission for Orders of Chivalry, vilken grundades vid en kongress i Stockholm under prins Bertils beskydd. Denna består av ett antal internationella experter i historia, genealogi, heraldik, ordens- och riddarväsande samt

står under beskydd av en representant för den Heliga stolen/Katolska kyrkan och ett antal såväl regerande som detroniserade furstehus, vilka trots sin detronisering fortfarande innehar den ärftliga rätten till de ordnar och sällskap som en gång grundades av deras regerande förfäder.

The International Commission for Orders of Chivalry (ICOC) utfärdar med jämna intervall – 1964, 1970, 1978, 1996, 1998, 2001 och 2003 – offentligt tillgängliga register (Registers of Orders of Chivalry) över de legitima riddarordnarna, sammanslutningarna och sällskapen. Efter en något ojämn inledning i början av 1960-talet – med motsättningar inom kommissionen – har densamma numera stabiliserat sig och erkänns som "auktoriteten inom området".³

I detta sammanhang har ICOC berört den typ av privata och liknande ordenssällskap som i stor omfattning sett och alltjämt ser dagens ljus och vilka faller inom kategorin illegitima, falska eller "self-styled orders". Kommissionen säger härom:⁴

"Although, at one time – many centuries ago – private people of high standing could and did create some independent Orders of Knighthood, some among which came, in due course, to gain considerable prestige and obtained formal validity from the Church and the Crown, such rights of creation of Orders have long since fallen into desuetude and, nowadays, Orders of Chivalry as we understand the term must always stem from or be – by longstanding uninterrupted tradition – under the protection of Chiefs of Houses of recognised sovereign rank".

Rekvisit för en ordens legitimitet – rätten till fons honorum – Påvestolen

Avgörande för frågan om en ordens legitimitet är således att den leder sina rötter ner till en internationellt erkänd furste av suverän rang (kyrklig eller världslig furste) eller genom långvarig obruten tradition beskyddats av sådan furste (kyrklig eller världslig). Enligt de folkrättsliga reglerna innehar sedan urminnes tid den katolska kyrkans överhuvud påven – i skepnaden av den Heliga stolen – en med de världsliga furstarna likställd suverän ställning. Redan under 800-talet hävdade emellertid påven Nikolaus I (858 – 867) kyrkans överhöghet över de världsliga furstarna i såväl andligt som världsligt hänseende. Anspråken på överhöghet vidmakthölls av de stora medeltidspåvarna Gregorius VII (1073 – 1085), Urban II (1088 – 1099), Innocentius III (1198 – 1216) och Bonifatius VIII (1294 – 1303). Genom det av Urban II vid kyrkomötet i Clermont 1095 utropade 'första korståget' till Jerusalem befästes påvens ledande ställning i Västerlandet, liksom dennes överhöghet över de andliga riddarordnar som såg dagens ljus i samband med korstågens inledning – Tempelherreorden, Johanniter- (senare Malteser-)orden samt den Tyska orden (se nedan).

Som god illustration till påvens krav på överhöghet över furstarna framstår vidare den s k investiturstriden, vilken kulminerade med den bannlyste kejsaren Henrik IV:s botgörarfärd till påven Gregorius VII i Canossa år 1077. Höjdpunkten på de påvliga anspråken på överhöghet nåddes med Bonifatius VIII:s bulla *Unam Sanctam* utfärdad den 18 november 1302 (...*Declaratio quod subesse Romano pontifici est omni humane creature de neccessitate*...). Därför förklarar vi, fastslår, definierar och uttalar att det är alltigenom nödvändigt för varje mänsklig varelses frälsning att underkasta sig den romerske påven).

Bild 1. Påven Bonifatius VIII:s bulla den 18 november 1302 *Unam Sanctam*, genom vilken påven hävdade total överhöghet över varje människa, även de världsliga furstarna. Nyckelorden lyder: *Declaratio quod subesse Romano pontifici est omni humane creature de necessitate...* Därför förklarar vi, fastslår, definierar och uttalar att det är alltigenom nödvändigt för varje mänsklig varelses frälsning att underkasta sig den romerske påven. Källa: Vatikanens Geheimearkiv Reg. Vat. 50 fol. 387.

Bild 2. Det var under påven Bonifatius VIII:s pontifikat 1294 – 1303 som påvedörets krav på överhöghet över de världsliga furstarna nådde sin kulmen. Den 18 november 1302 utfärdades bullan *Unam Sanctam* (se bild 1). Bullan ledde till svåra motsättningar med de allt mäktigare furstarna, inte minst den franske kungen Filip IV den sköne (1285 – 1314) – Ludvig IX den heliges sonson – som till och med tillfångatog påven i det påvliga palatset i Agnani. Invånarna i staden befriade påven och jagade ut fransmännen, men fyra veckor efter denna skymf avled den drygt 70-åriga påven den 11 oktober 1303 i Vatikanen. Efterträdaren Benedikt XI (1303 – 1304) regerade endast ett år. Därefter valdes – främst på grund av den franske kungen Filip den skönes manövrar under konklaven – den franske ärkebiskopen av Bordeaux Bertrand de Got till påve under namnet Klemens V (1305 – 1314). Under dennes pontifikat upplöstes och förintades en av de stora militärtunga korsriddarordnarna, nämligen den i Jerusalem redan 1120 bildade Tempelherreorden. Även här fick Filip den sköne sin vilja igenom. Bild efter marmorbyst i Vatikangrottan.

Men det skulle inte dröja så länge förrän rollerna mellan påven och de världsliga härskarna skulle vara omkastad. Redan den 1180 – 1223 regerande franske kungen Filip II August brydde sig inte om att lyda påvens krav på honom. Den 1220 – 1250 regerande tysk-romerske kejsaren Fredrik II (Hohenstaufen) omvandlades till påvedömets bittraste fiende. Emellertid lyckades denne kejsare – trots motstånd från påven - med konststycket att på fredlig väg återta det 1187 för de kristna korsriddarna förlorade Jerusalem genom att i Jaffa år 1229 ingå ett avtal med sultanen Al-Khamil om en tioårig besittning av Jerusalem. Det var efter sultanen Saladins seger i slaget vid Hattin 1187 som Jerusalem hade återerövrats av muslimerna och de kristna korsfararrikerna kom att koncentreras till kustremsan utmed Medelhavet, där S:t Jean d'Acce (Akko), Antiochia, Tripoli, Jaffa och Beirut blev de viktigaste huvudstäderna. Genom de militärt effektiva mamluk-sultanerna Baybars, Qalawun och Al-Ashraf erövrades under senare delen av 1200-talet det ena kristna riket efter det andra. Akko föll den 18 maj 1291. De kristna korsfararväldena i det Heliga landet hade upphört att existera. Korsriddarordnarna fick finna andra centra att verka ifrån (Cypern, Rhodos, Malta). Många tyckte att ordnarna hade spelat ut sin roll efter de militära misslyckandena i det Heliga landet och att de antingen skulle upplösas eller slås samman. Det blev den franske kungen Filip IV den sköne (1285 – 1314), sonson till den helgonförklarade korsfararkungen Ludvig IX den helige, som regerade när Akko föll. Smärtan över Akkos fall blev stor inom kristenheten. Vems var felet? Planer på nya korståg tog form. Kritiska blickar riktades mot såväl påven som korsriddarordnarna, främst Tempelherrarna, den militärt tyngsta andliga riddarorden. Det blev Filip den sköne som genom fysiskt våld mot påven kom att bryta påvarnas hegemonianspråk över de världsliga furstarna. Med hjälp av sina hejdukar Guillaume de Nogaret och Sciarra Colonna tillfångatog den franske kungen den 11 oktober 1303 påven Bonifatius VIII i det påvliga palatset i Agnani. Invånarna i staden befriade dock påven och jagade ut fransmännen, men fyra veckor efter denna skymfliga behandling avled den drygt 70-åriga påven den 11 oktober 1303 i Vatikanen. Han efterträddes som påve av Benedikt XI, vilken regerade endast under ett år (1303 – 1304).

Genom Filip den skönes manövrar under konklaven 1304 – 1305 blev den franske ärkebiskopen av Bordeaux – Bertrand de Got – vald till påve under namnet Klemens V (1305 – 1314). Denne inledde raden av franska påvar – med residens i Avignon – en period som också kallats "påvarnas babyloniska fångenskap". En kombination av den Filip den skönes girighet och trängtan efter Tempelherreordens rikedomar och den franske påvens oförmåga att stå emot sin kungs påtryckningar ledde till den dramatiska upplösningen – eller förintandet – av Tempelherreorden den 3 april 1312 genom den påvliga bullan Vox in Excelso. Många tempelriddare brändes på bål för de gärningar de tvingats bekänna under tortyr. På Filip den skönes order brändes ordens stormästare Jacques de Molay den 18 mars 1314 på bål på ön Ile-de-Javiaux i Seine. Tempelherreorden hade blivit en mycket rik orden samt bedrev en omfattande bankirverksamhet över hela Europa. Detta stack i ögonen, inte minst på de pennighungrande furstarna. Det var allvarliga anklagelser som riktades mot tempelherrarna, avfall från tron, girighet, lastbarhet, sedefördärv och t o m sodomi. De oftast ålderstigna och tämligen obildade tempelherrarna vare sig kunde eller orkade försvara sig mot alla anklagelser inför påve, kungar och inkquisitionen. De förintades! Den historiska domen är väl att anklagelserna var falska och fabricerade utifrån de lokala furstarnas syfte att lägga beslag på ordens rikedomar. Mycket av Tempelherreordens tillgångar överfördes till Johanniterna (de senare malteserna).

Bild 3. Många tempelriddare brändes på bål för de gärningar de tvingats bekänna under tortyr. På Filip den skönes order brändes ordens stormästare Jacques de Molay den 18 mars 1314 på bål på ön Ile-de-Javiaux i Seine. Källa: Biblioteca Vaticana, Cod. Chig. L VIII 296 fol. 191 v.

I bullan *Vox in Excelso* förklarades Tempelherreorden upplöst genom ett oåterkalleligt och evigt gällande dekret. Orden förklarades av påven, med samtycke av det Heliga konciliet, olaglig för all framtid. "Vi förbjuder alla och envar att i framtiden inträda i denna orden, att ta emot eller bära dess dräkt och att uppträda som en tempelbroder.

Den som bryter mot detta förbud kommer genom blotta handlingen att vara exkommunicerad". Genom en senare bulla *Ad providam* överläts Tempelherreordens tillgångar på Johanniterorden, med vilken tempelherrarna hade mycket gemensamt. Till och med var det tal om att slå samman de båda ordnarna. Kungarna i de länder där tempelherrar fanns, t ex Frankrike, England, Skottland, Aragonien, Portugal, Kyrkostaten, Neapel och de tyska länderna, ville dock hellre behålla tempelriddarnas egendomar för egen räkning än att överföra desamma till johanniterna.

Den 14 mars 1319 erhöll kungen av Portugal Dionysius I påven Johannes XII:s konfirmation (bullan *Ad ea ex quibus*) på den av honom den 14 augusti 1318 instiftade Kristusorden (*Militia of Jesus Christ*), vilken skulle överta tempelriddarnas effektiva militära beskydd av Portugal mot morerna samt dessutom överta tempelriddarnas egendomar. Den än idag levande portugisiska statsorden Kristusorden – som också existerar som en påvlig förtjänstorden (*Militia Domini Nostrī Iesu Christi*) – kan sägas vara den enda och mest legitima efterföljaren till den 1312 helt upplösta och förintade Tempelriddarorden. Det var 1522 som den av kung Dionysius I med påvlig auktorisation stiftade Kristusorden definitivt delade sig i två grenar, den ena som en portugisisk orden, den andra som en påvlig meritorden (se nedan). Det får antas att det är de gamla tempelriddarnas kors som återfinns i Kristusordens insignier (se bild).

Bild 4. Bilden visar halskedja med kors av den påvliga Kristusorden (The Supreme Order of Christ eller *Militia Domini Nostrī Iesu Christi*). Denna påvliga förtjänstorden – den högsta som finns och som är förbehållen katolska statsöverhuvuden – har gemensamma rötter med den av den portugisiska kungen Dionysius I den 14 augusti 1318 instiftade Kristusorden, vilken konfirmerades av påven Johannes XII år 1319. Syftet med den nya portugisiska Kristusorden var att densamma skulle överta den viktiga militära roll som den 1314 av påven Klemens V upplösta Tempelriddarorden hade spelat i Portugals försvar mot morerna. Kristusorden kan sägas vara den enda och mest legitima efterföljaren till den förintade och för all framtid förbjudna Tempelherreorden. Ordenskorset har influerats av Tempelriddarnas kors. Bilden: Peter Bander van Duren, *Orders of Knighthood and of Merit*, s 64 ff.

Efter att påven Gregorius XI (1370 – 1378) år 1377 hade tvingats återvända till de kaotiska förhållandena i Kyrkostaten och i Rom – här till uppmanad av den Heliga Birgitta – vidtog efter dennes död den Stora Schismen (1378 – 1417) inom kyrkan, med en påve sittande i Avignon och en annan i Rom. Denna period förebådade påvedömetts nedgång och förfall under 1400-talet (Pius II, 1458 – 1464; Sixtus IV, 1471 – 1484, Innocentius VIII, 1484 – 1492) och Alexander VI Borgia, 1492 – 1503).

Sedan 700-talet hade påvarna styrt den i Kyrkostaten, vilken omfattade stora landområden på den italienska halvön, bl a Latium, Umbrien, Marche och Romagna. Här ingick donationer från Pippin den lille och hans son Karl den store, vilken av påven kröntes till tysk-romersk kejsare i Peterskyrkan juldagen år 800. Kejsar Karl upprätthöll goda och vänskapliga förbindelser med den abbasidiske kalifen Harun Ar-Rashid (786 – 809) i Bagdad. Efter långvariga kaotiska förhållanden i Kyrkostaten återupprättades densamma av påven Julius II (1503 – 1513), varvid efterträdaren påven Leo X (1513 – 1521) år 1516 återupplivade de gamla anspråken på påvens suveräna makt över de världsliga furstarna. Under kejsar Napoleons krig gick Kyrkostaten åter under som en självständig makt (1809), men återupprättades av Wienkongressen 1814.⁵

I samband med "Italiens enande" annekterade år 1870 kung Viktor Emanuel I av huset Savoyen vad som återstod av den en gång så vidsträckta Kyrkostaten. Påvens roll som världslig härskare hade därmed upphört. Från och med 1870 saknade Påven/Heliga stolen således ett suveränt territorium att styra över, dock att påven fick behålla Vatikanen, Lateranen och sommarpalatset Castel Gandolfo. Som en protest emot införlivandet av Kyrkostaten i Italien gick påven i frivillig "fångenskap i Vatikanen", ett förhållande som fortgick fram till Vatikanstatens bildande år 1929. Frånvaron av territorium påverkade emellertid inte den Heliga stolens folkrättsliga ställning. Även utan territorium behöll Stolen sin ställning bland de suveräna folkrättssubjekten, alltså staterna. Påven/Heliga stolen erkändes alltså som en suverän furste, respektive ett suveränt subjekt, av andra suveräna furstar, vilka sände sina ambassadörer till påven/Heliga stolen.

Påvens/Heliga stolens suveräna ställning förstärktes ytterligare genom det så kallade Lateranfödraget år 1929, vilken slöts mellan den Heliga stolen under Pius XI:s pontifikat och Italiens dåvarande premiärminister Mussolini i syfte att lösa de stats- och folkrättsliga problem som hade förelagat sedan 1870, då kung Viktor Emanuel I hade

annekterat Kyrkostaten. Genom detta fördrag bildades Vatikanstaten. Påven trädde därmed ut ur sin "fångenskap i Vatikanen". Det är den i konklaven valde innehavaren av den Heliga stolen – alltså påven – som är statsöverhuvud i Vatikanstaten. Det stats- och folkrättsliga begreppet 'Heliga stolen' räknar rötter ända ner till Kristi förste ställföreträdare på jorden aposteln Petrus. Begreppet 'Vatikanstaten' har som synes endast existerat i 76 år. Den Heliga stolen besatt alltså folkrättslig kapacitet långt före bildandet av Vatikanstaten 1929.

Påvedömets maktförhållanden har kännetecknats av "dalar och toppar". Frågan är dock berättigad om påvedömets "andliga och moraliska makt" – varmed den "världsliga makten" förvisso är intimt sammankopplad – någonsin varit större än under den nyligen avlidne påven Johannes Paulus II:s 25-åriga pontifikat (1978 – 2005). Inte minst påvens begravning i Rom – med deltagande statsöverhuvuden från praktiskt taget hela världen – samt med representanter för islam och judendomen - gav en förnimmelse av en över världen härskande "*Pontifex maximus*", den överste översteprästen. Ett magnifikt pontifikat hade löpt till ända!

Genom påveämbetets historiska länkar tillbaka i tiden upprätthåller den regerande påven den Heliga stolens fons honorum-rätt, d v s rätten att utdela eller erkänna adliga titlar, rätten att utdela ordnar och honorära titlar av riddarkaraktär samt rätten att erkänna och legitimera riddarordnar och sällskap av riddarkaraktär ("the prerogative of a head of state or regnant monarch to create honours, nobles and titles as well as to maintain traditional dynastic orders of chivalry and to originate new ones"). Härav följer att en orden eller ett sällskap av riddarkaraktär som icke står under annan världslig furstes beskydd – och icke heller har erhållit den Heliga stolens erkännande som en legitim orden eller legitimt sällskap av riddarkaraktär – tillhör kategorin falska eller illegitima ordnar eller "self-styled orders" (alltså självuppfunna ordnar och sällskap).⁶

I litteraturen på detta område indelas "riddarordnar" i tre tämligen distinkta perioder, nämligen i 1) militära munkriddarordnar liggande i tiden ca 1100 – ca 1300, t ex Tempelriddarna, Johanniterriddarna (senare Malteserriddarna) och riddarna av den Tyska orden (beträffande riddarna av den Heliga graven av Jerusalem se nedan), 2) kungliga ordnar och brödraskap liggande i tiden ca 1300 – 1580, vilka byggdes upp på de äldre munkriddarordnarnas system i form av titlar, mantlar, insignier mm, samt 3) meritordnar liggande i tiden ca 1580 – fram till våra dagar och som tillskapades som ett statligt meritsystem i såväl monarkier som republiker för att utmärka förtjänstfulla personer. Även den sist nämnda kategorin byggdes upp på samma sätt som sina föregångare. Några av de ursprungliga munkriddarordnarna omvandlades med tiden till rena meritordnar, t ex den italienska "Sankta Annunziata".

Det är således den suveräne furstens rätt till fons honorum som är det avgörande elementet för bedömningen av en ordens eller ett ordenssällskap legitima grund och fortbestånd. Rätten att utöva fons honorum innesluts i det "suveräna prerogativ" som är förbundet med rollen som suverän furste. Med begreppet "suverän furste" avses idag även en president för en republik, vilken är i sin fulla rätt att instifta eller upprätthålla nationella ordnar och ordenssällskap av olika karaktärer. Även om den nationella konstitutionen innehåller förbud mot "adlande" – som t ex den svenska regeringsformen av 1974 – inskränker en sådan bestämmelse ej "furstens" principiella rätt till fons honorum. Han kan lika fullt – om han skulle vilja – instifta ordnar och medaljer hörande till det kungliga huset – eller – för den delen – till det "presidentiella huset". Man skall således i dessa hänseenden göra skillnad mellan "statsordnar" och "dynastiska ordnar eller husordnar".

Det skall villigt erkännas att den furstliga rätten till fons honorum utgör en relik från gångna tider – vilken i praktiken ej längre utövas alternativt utövas alltmer sällan – men likväl är det denna rätt som lägger den historiska grunden för bedömningen av en ordens karaktär av legitim eller illegitim orden. I botten vilar en ordens eller ett ordenssällskaps legitimitet just på denna furstliga rätt till fons honorum, eller kanske snarare på den historiska förekomsten av en legitim rätt till fons honorum. I litteraturen förekommer en tämligen livlig debatt huruvida fons honorum-rätten tillkommer endast regerande "furstar" (monarker eller presidenter) eller om denna rätt bibehålls av en "kung i exil" (t ex Umberto II av Italien och Konstantin av Grekland) samt av en dynastisk avkomling till

en sådan "kung i exil". Ovan nämndes att skillnad i dessa hänseenden görs mellan furstar som icke formellt avlagt sig rätten till tronen och furstar som formellt abdikert eller avlagt sig kronan för sig och sitt hus. Litteraturen, liksom praxis, synes visa att furstar som icke formellt avlagt sig kronan kvarhåller sin fons honorum-rätt, liksom samma rätt skulle tillkomma en sådan furstes dynastiska avkomling, t ex kung Umberto II:s son Viktor Emanuel. Huruvida fons honorum-rätten kvarhålls av en dynastisk avkomling till en icke-regerande furste synes mer osäkert, ehuru praxis synes tala för att så ändå kan vara fallet. Ett exempel är "Stuartarna" i exil, där såväl kung Jakob II (VII) som dennes son "The Old Pretender" och sonson (The Young Pretender) utdelade ordnar och adliga titlar, vilka erkändes av Påvestolen, Frankrike m fl länder.

Även om redan påven Pius XII (1939 – 1958) reducerade det praktiska utnyttjandet av den påvliga fons honorum-rätten, är det, som framhållits ovan, otvetydigt att varje sittande påve innehar denna fons honorum-rätt. Varje nytillträdd påve grundar sitt eget suveräna pontifikat och är totalt obunden av tidigare påvars ställningstagande och regler. Inte heller kan han binda kommande påvar. I sin bok *Orders of Knighthood and of Merit* (1995) uttalar Peter Bander van Duren följande ord om påven Johannes Paulus II: "Juridically, he is the fons honorum, the ultimate authority whence all papal honours come, and as the Sovereign of all Pontifical Orders, Awards and Honours, he can do whatever he wants".⁷

Den enda medeltida riddarorden som än idag av folkrätten tillerkänns suverän ställning – alltså inräknad bland de suveräna staterna – är den Suveräna Malteserorden, vilken kan räkna direkt obrutna rötter tillbaka till grundandet i Jerusalem 1099 (se nedan).

Malteserordens statsöverhuvud är Stormästaren, som således innehar rangen av suverän världslig regerande furste – med rätten till fons honorum. Stormästarens tituleras som "Hans Utomordentligt Eminent Höghet prinsen och stormästaren" (His Most Eminent Highness the Prince and Grandmaster).⁸

Den Heliga stolens uttalande om legitima versus illegitima riddarordnar

Den Heliga stolen (Vatikanstaten) har gång efter annan uttalat sig offentligt i frågan om legitima versus illegitima riddarordnar och sällskap av riddarkaraktär. Vanligen har detta skett i Vatikanens officiella språkrör *L' Osservatore Romano*. På begäran om förtydligande av den Heliga stolens inställning i denna fråga hänvisas till den Heliga stolens upprepade uttalanden i *L' Osservatore Romano* den 15 – 16 april 1935, den 21 mars 1952, den 9 april och 14 – 15 december 1970, den 1 december 1976 samt den 4 juli 2002.

a) Den Heliga stolens uttalande 1935 om Sankt Lazarusorden

I uttalandet den 15 – 16 april 1935 klargjorde den Heliga stolen att den inte erkänner legitimiteten av den moderna franska 1900-talsskapelse som går under namnet S:t Lazarusorden (The Military Hospitaller Order of Saint Lazarus, Boiny branch) och som också har spritt sig till andra länder, inte minst till Sverige och de nordiska länderna. Den Heliga stolen underkänner argumentet att denna 1900-talsskapelse skulle vara en fransk gren av den i det Heliga landet under korstågstiden verksamma Sankt Lazarusorden av Jerusalem (Order of Saint Lazarus of Jerusalem) (en riddarorden för främst spetälska). Här hänvisas till att den medeltida italienska grenen av Sankt Lazarusorden genom beslut av påven Gregorius XIII år 1572 sammanslogs med den av hertig Amadeus VIII av Savoyen 1434 grundade Sankt Mauritiusorden, vilken skapelse därefter bar namnet Sankt Mauritius and Lazarus riddarorden. Denna riddarorden fortlever än idag stående under beskydd av det furstliga huset Savoyen (se nedan). Alltså är Sankt Mauritius- och Lazarusorden en legitim riddarorden.

Vad däremot gäller den moderna 1900-talsskapelsen Sankt Lazarusorden – som menar sig härstamma från den franska grenen av den medeltida Sankt Lazarusorden – understryker den Heliga stolen i sitt uttalande att den franska grenen av den medeltida

Sankt Lazarusorden 1608 formellt upplöstes av såväl påven Paulus V som av den franske kungen Henrik IV (som förenade resterna av denna orden med Vår Frus av Mont Carmel-orden). Bland annat på dessa grunder är, påpekar den Heliga stolen i sitt uttalande, den moderna 1990-talsskapelsen Sankt Lazarusorden en illegitim företeelse ("is to be considered illegal and therefore, necessary instructions have been given that the activity be stopped and, where necessary, legal action be taken against those responsible"). Eftersom den "franska ursprungsgren" av Sankt Lazarusorden som andra grenar av Sankt Lazarusorden anser sig utgå ifrån, formellt upplöstes av såväl påven som den franske kungen senast 1608 – båda besittande fons honorum – är det juridiskt uppenbart att 1900-skapelsen Sankt Lazarusorden saknar legitim förankring. Ytterligare faktorer är att den Franska Kronan 1815 beslutade att inga nya medlemmar av den förenade Vår Frus av Mont Carmel-orden och Sankt Lazarusorden skulle utnämnas, då kravet på adelskap för medlemskap stred mot den franska författningen av 1814. Ingen person äger rätten att ändra eller modifiera den kyrkliche furstens (påvens) och den världslige furstens (den franske kungens) samstämda beslut på 1600-talet avseende "den franska" Sankt Lazarusordens definitiva upplösning dels som självständig orden dels som förenad med Vår Frus av Mont Carmel-orden.

b) Den Heliga stolens uttalande 1952

I uttalandet i L' Osservatore Romano den 21 mars 1952 uttalade den Heliga stolen sig allmänt om de illegitima och falska ordnarna och sammanslutningarna samt namnger några av dessa:

"For some time one can observe the deplorable phenomenon of the appearance of alleged Order of Knighthood based on private initiative and aimed at taking the place of legitimate knightly honours. As we have pointed out in the past, these self-styled Orders take their names from Orders which have really existed but have been extinct for centuries or from Orders which never got past the planning stage, and from completely false Orders with no historic precedent whatsoever.

To further confuse those who are unaware of the true history of Orders of Chivalry and their juridical condition, these private initiatives, self-styled as autonomous, are qualified by appellations, which had cause to exist in the past, or which belonged to authentic Orders, approved at the time by the Holy See. Thus, with almost monotonous terminology, these so-called Orders describe themselves, with varying degrees, with titles as: Sacred, Military, Equestrian, Chivalric, Constantinian, Capitular, Sovereign, Nobiliary, Religious, Celestial, Angelical, Lascaris, Imperial, Royal, Dalcassian etc. Included in these private initiatives, which have in no way whatsoever received approval or recognition by the Holy See are the following self-styled Orders: St. Mary or Our Lady of Bethlehem; St. John of Acre, also called simply St. John Baptist; St. Thomas; St. Lazarus; St. Georg of Burgundy, also called of Belgium or Miolans; St. Georg of Carinthia; Constantinian of St. Stephen; Constantinian Lascaris Angelical Order of the Golden Militia; the Crown of Thorns; the Lion of the Black Cross; St. Hubert of Lorraine, or of Bar; the Concord; Our Lady of Peace ... (to these and similar Orders of Chivalry with more or less international Gold, Silver and Blue Cross Associations etc., must be added, with one of other of the above mentioned appellations, those that have taken the titles: of Mercy; of St. Bridget of Sweden; of St. Rita of Cascia; of the Legion of Honour of the Immaculate; of St. Georg of Antioch; of St. Michael; of St. Mark; of St. Sebastian; of St. William; of the historical but extinct Order of the Temple; of the Red Eagle; of St. Cyril of Jerusalem etc).

In order to avoid misunderstandings which are unfortunately possible, because of the abuse of pontifical and ecclesiastical documents, once granted for religious purposes or for merely monastic Orders, and to put an end to the continuation of such abuses, causing harm for those people in good faith, we are authorised to declare that the Holy See does not recognise the value of those diplomas and insignia conferred by the above mentioned alleged Orders".

Den Tempelriddarorden (the Order of the Temple) som här åsyftas är den av påven Klemens V genom bullan *Vox in Excelso* den 3 april 1312 för alltid upplösta Tempelriddarorden från Jerusalem (se ovan), där var och en vid äventyr av exkommunicering förbjöds att kalla sig eller bekläda sig som tempelriddare. Som nämntes ovan är det den ännu idag levande portugisiska statsorden Kristusorden – som också existerar som en påvlig förtjänstorden (*Militia Domini Nostrae Iesu Christi*; the Supreme Order of Christ) – som utgör någon form av legitim efterföljare till den 1312 upplösta Tempelriddarorden. I varje fall i så måtto att den portugisiska Kristusorden kom att träda istället för tempelriddarna i det militära försvaret av Portugal mot morerna.

c) Den Heliga stolens uttalanden den 9 april och 14 – 15 december 1970

I uttalandet den 14 – 15 december 1970 klargör den Heliga stolen ytterligare gränslinjen mellan de legitima och de illegitima ordnarna. Häri berörs bl a "Sankta Birgittas av Sverige riddarorden" (the Chivalric Order of St Bridget of Sweden), vilken inte erkänns av den Heliga stolen.

"Clarification. The Secretariat of State, following frequent enquiries regarding the validity of 'honours and distinctions' granted by Bodies styling themselves 'Chivalric Orders' considers it opportune to renew the definition contained in the communication issued on 9th April 1970. Following a solemn investiture of new knights of the Chivalric Order of 'St Bridget of Sweden' carried out recently in a Parish Church in Rome, several inquiries have reached us for information regarding the attitude of the Holy See vis-à-vis Chivalric Orders bearing the Sacred Dedication of Saints. We are now in a position to confirm what had already been published on the subject in our papers: viz: The Holy See, besides its own Chivalric Orders, recognised by International law, considers as Catholic Orders – and adopts as same – only the following two Chivalric Orders, viz: The Sovereign Military Order of St John of Jerusalem, known as the Order of Malta, and the Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem. All the other Orders, whether newly instituted or made to derive from the Medieval Orders, as, for example, the above mentioned 'Order of St Bridget', that of 'Our Lady of Bethlehem' and of 'St John of Acre' etc, are not recognised by the Holy See, as the Holy See is not in a position to guarantee their historical and juridical legitimacy, their scope and their organisational systems".

Av dessa uttalanden från 1970 framgår att den Heliga stolen – förutom sina egna kyrkliga ordnar – endast erkänner två riddarordnar som legitima, nämligen den Suveräna Malteserorden och den Heliga gravens av Jerusalem Riddarorden.

d) Den Heliga stolens uttalande den 1 december 1976.

I uttalandet från 1976 berörs ytterligare den Suveräna Malteserorden.

"Enquiries have been made from various parties asking for further information regarding The Sovereign Military Order of St. John of Jerusalem and in particular regarding how the Holy See looks on this Order. 'We are authorised to repeat the clarifications previously published in *L'Osservatore Romano*. The Holy See, in addition to its own equestrian Orders recognises only two Order of Knighthood: 'The Sovereign Military Order of St. John of Jerusalem and the Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem. No other Orders, whether it be newly instituted or derived from a medieval Order having the same name, enjoys such recognition, as the Holy See is not in a position to guarantee their historical and juridical legitimacy, their scope and their organisational systems.

I uttalandet från 1976 upprepas att den Heliga stolen endast erkänner den Suveräna Malteserorden (The Sovereign Military Order of St. John of Jerusalem) samt den Heliga gravens av Jerusalem Riddarorden (the Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem) som legitima riddarordnar.

Vad beträffar det stora antal falska, illegitima och "self-styled" "St John" (Malteser)-ordnar som opererar inte minst i de nordiska länderna hänvisas till Peter Kurrild-Klitgaard's bok *Knights of Fantasy – An overview, history and critique of the self-styled*

'Orders' called 'Saint John' or 'of Malta' in Denmark and other Nordic countries, vilken 2002 utgavs av the Center for Chivalric studies vid Åbo universitet (University of Turku).

e) Den Heliga stolens uttalande den 4 juli 2002

I ett förnyat uttalande av den Heliga Stolen i L' Osservatore Romano den 4 juli 2002 klargjordes den Heliga stolens "erkännandepolitik" beträffande riddarordnar ytterligare en gång:

"Clarification: Many letters have been received concerning the attitude of the Holy See towards the knightly orders which were dedicated to Saints or were created Sacred. To this question we have been authorised to confirm in this journal what has been written previously: the Holy See, besides its own knightly orders, recognises and protects only two chivalric orders: the Sovereign Military Order of Malta - also known as the Sovereign Military Hospitaler Order of Saint John of Jerusalem, of Rhodes and of Malta - and the Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem."

f) Den Heliga stolens verbalnote den 27 april 2004

I en cirkulärnote till de beskickningar som är ackrediterade vid den Heliga stolen (no 555.477 den 27 april 2004) informerade den Heliga stolens statssekretariat om bruket av dekorationer vid närvaro i officiella sammanhang:⁹

SECRETARIAT OF STATE

First Division – General Affairs

No. 555.477

The Secretariat of State presents its compliments to the Diplomatic Missions to the Holy See and has the honour to inform them of the following, in response to the request of certain Embassies about the traditions to be observed with respect to the usage and to the recognition of decorations.

It is customary that, during official ceremonies, accredited Diplomats display, besides official decorations and national Orders, the insignia of the equestrian Orders recognized by the Holy See, which, as is well known, number only two: the Sovereign and Military Order of Malta and the Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem.

Usage requires that accredited Diplomats refrain from joining equestrian Orders that are not connected to the Holy See, even though they be dedicated to saints or have religious titles. Pursuant to the same tradition, holders of high office in Government, while in Rome for pontifical Audiences, should not accept honorific distinctions of Orders that are not recognized by the Holy See.

The Secretariat takes this opportunity to renew to the Diplomatic Missions to the Holy See the assurance of its high consideration.

From the Vatican, April 27th, 2004.

(Stamp of the Secretariat of State - General Affairs)

(Initialled by GC within stamp)

To the Diplomatic Missions accredited to the Holy See"

Såsom framgår av denna note instrueras ambassadörer ackrediterade vid den Heliga stolen att vid officiella ceremonier – utöver officiella dekorationer och nationella ordnar – endast bära dekorationer tillhörande de två riddarordnar som erkänns av den Heliga stolen (samt andra suveräna staters dekorationer), alltså den Suveräna Malteserorden och den Heliga gravens av Jerusalem Riddarorden. Överhuvud avråds vid den Heliga Stolen ackrediterade diplomater att ansluta sig som medlemmar till sådana riddarordnar som inte är anknutna till den Heliga stolen, även om dessa råkar benämna sig efter helgon eller med andra religiösa titlar och anknytningar. Till och med sägs i sagda note att olika länders regeringsmedlemmar (holders of high offices in Government) – vilka vistas i Rom för påvliga audienser och dylikt – skall avhålla sig från att acceptera utmärkelser från riddarordnar som inte är erkända av den Heliga stolen.

ICOC:s nationella lista över legitima riddarordnar och sällskap

Följande lista omfattar de riddarordnar och sällskap som har granskats av ICOC och vilka uppfyller de kriterier som uppställts för legitima riddarordnar och sällskap. E contrario gäller att de "ordnar och sällskap av riddarkaraktär" som inte upptagits i denna lista inte åtnjuter den legitimitet som uppställs av ICOC för att kunna godkännas inom kategorin "legitima riddarordnar och sällskap". Det skall understrykas att listan inte för närvarande upptar suveräna staters förtjänstordnar, inte heller sådana ordnar som tillhör idag regerande furstehus. I framtiden avser ICOC utge ett utvidgat register innehållande alla typer av ordnar: existerande statsordnar, dynastiska ordnar samt av stater erkända dekorationer m m.¹⁰

A. Självständiga ordnar (Independent Orders)

1. Den suveräna, militära och hospitalära orden av Sankt Johannes av Jerusalem av Rhodos och Malta, allmänt kallad "Malteserorden" (The Sovereign Military Hospitaller Order of St John of Jerusalem, of Rhodes and of Malta).

Grundad under namnet "Sankt Johannes" (Johanniterorden) år 1099 i Jerusalem under den franske hertigen, tillika Jerusalems erövrare och det kristna kungadömet Jerusalems förste härskare, Godfred av Bouillons auktorisation samt erkänd av påven Pascalis II år 1113. Namnet Malteserorden kom att användas först efter johanniterriddarnas övertagande av suveräniteten över ön Malta år 1530. Malteserorden är enligt internationell rätt ett folkrättsligt subjekt med en stats ställning, skyldigheter och prerogativ. Är enligt kanonisk rätt en "Religious Order" bestående av katolska trosbekännare. Den Suveräna Malteserorden består av ca 11 000 riddare och damer fördelade på tre klasser (rättsriddare, lydnadsriddare/damer och riddare/damer), vilka är organiserade i storpriorat, sub-priorat och nationella associationer.

Statschef och Stormästare: His Most Eminent Highness and Prince Frà Andrew Willoughby Ninian Bertie (vald på livstid år 1988). Residerar i Palazzo di Malta på Via Condotti 68, Rom, Italien. Innehar som suverän statschef rätten till fons honorum.

Det medeltida Prioratet Dacia: Johanniterorden var verksam under prioratet Dacia (Prioratus Dacie) (omfattande Danmark, Sverige, Norge) med centrum i Andvorskov i Danmark redan under 1100-talet. Vid denna tid fanns sju johanniterkloster i Danmark, ett i Sverige (Eskilstuna) och ett i Norge (i Værne, nära Moss). Belägg på Johanniterordens verksamhet i Sverige finns omkring 1180, under kung Knut Erikssons regeringstid 1167 – 1195 (eller 1196). Denne ligger begravd i Varnhems klosterkyrka i Västergötland. Han var son till kung Erik den helige och Kristina Björnsdotter, dotter till den danske prinsen Björn Järnsida och hans hustru Katarina, dotter till kung Inge d ä (1070 – 1105) av den Stenkilska kungaätten. Varnhem torde ha ingått i den Stenkilska ättens egendomar, vilket kan förklara att kungarna av den Erikska ätten ligger begravda i Varnhem. Förutom i Eskilstuna fanns under 1300-talet johanniterkloster i Stockholm och Kronobäck (Öknabäck) i Kalmar län. Reformationen 1527 ledde till att klostren med tiden försvann.

Den Skandinaviska Malteserassociationen (katolsk): H.Exc. presidenten, friherre Gustaf von Essen (för presidenter och funktionärer i den Skandinaviska Malteserassociationen alltsedan dess grundande 1959 se nedan sid 90). Beträffande den protestantiska Johanniterorden i Sverige se nedan B.11.¹¹

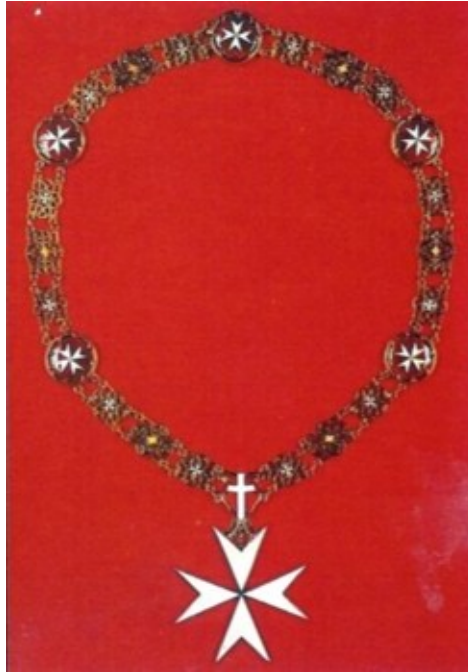

Bild 5. Stormästarens ordenskedja (med kristuskorset)

B. Halv-självständiga ordnar (Semi-Independent Orders)

1. Alcantara (tidigare San Julian del Peiro inkorporerad med Alcantara 1222)

Grundad: bröderna Don Suero and Don Gómez Fernández Barrientos. Under beskydd av kung Ferdinand II av Leon med ordensnamnet San Julian del Pereiro 1175. Erkänd av påven Alexander III år 1177.

Beskyddande myndighet: Den spanska kronan.

Stormästare: Evig administator genom påvlig auktorisation: H.M. kung Juan Carlos av Spanien.

2. Calatrava

Grundad: av abbot Ramon de Sierra och en grupp munkar, vilka blev riddare 1157.

Under beskydd av kung Sancho III av Kastilien. Erkänd av påven Alexander III år 1164.

Beskyddande myndighet: Den spanska kronan

Stormästare: Evig administator genom påvlig auktorisation: H.M. kung Juan Carlos av Spanien.

3. Santiago (Sankt Jakob)

Grundad: Pedro Fernández de Fuenteencalada och tolv riddare omkring 1161. Under beskydd av kung Ferdinand II av Leon. Erkänd av påven Alexander III år 1177.

Beskyddande myndighet: Den spanska kronan

Stormästare: Evig administator genom påvlig auktorisation: H.M. kung Juan Carlos av Spanien.¹²

4. Den Tyska orden av Sankta Maria av Jerusalem (Orden för huset för tyskarnas Sankta Maria Hospital i Jerusalem; *Ordo Domus Sanctae Mariae Theutonicorum in Jerusalem*; The Theutonic Order of Saint Mary of Jerusalem).

Grundad: grundad 19 november 1190 av bl a tyska köpmän från Bremen och Lübeck under belägringen av Acre i det Heliga landet 1189 – 1190. Spelade en stor politisk roll i Livland (Baltikum) och norra Tyskland under medeltiden, bl a genom den statsbildning som kallades den Tyska ordensstaten. År 1562 förlorade den Tyska ordensstaten sina livländska besittningar. År 1809 förklarade kejsar Napoleon den Tyska orden upplöst. Orden återupprättades av kejsar Ferdinand I av Österrike 1834. År 1929 avsåde sig orden sin kanoniskrättsliga status som riddarorden och blev en religiös/klerikal orden med huvudsakliga uppgifter inom sjukvård och välgörenhet.

Beskyddande myndighet: Den Heliga stolen (Vatikanstaten).

Stormästare: Sedan år 2000 the Most Rev. Abbot Dr Bruno Platter O.T.¹³

5. "The Bailiwick of Utrecht of the Teutonic Order in the Netherlands".

Grundad: 1249. Återuppstånden 8 augusti 1815.

Beskyddande myndighet: Den nederländska kronan

Landkommendör: Baron van der Borgh tot Verwolde (1977)

6. Montesa (förenad 1400 med Sankt Georg d´Alfano, grundad 1201)

Grundad: Kung Jaime II av Aragon år 1312. Erkänd av påven Johannes XXII år 1317.

Beskyddande myndighet: den spanska kronan

Stormästare: Evig administratör genom påvlig auktorisation: H.M. kung Juan Carlos av Spanien.

7. Bailliet Brandenburg (Preussiska eller Tyska Johanniterorden) – "Bailiwick of Brandenburg of the Knightly Order of Saint John in Prussia".

Grundad: år 1332 – återgrundad 1852. Är numera en autonom protestantisk orden.

Ursprungligen grundad i de tyska staterna 1332. Kallas också Johanniterorden eller den evangeliska Johanniterorden. Bailliet Brandenburg av den ursprungligen katolska Johanniterorden (se ovan Malteserorden) blev efter reformationen en protestantisk orden under beskydd av markgrevarna av Brandenburg, vilka senare blev kungar av Preussen.

"Bailiwick Brandenburg" av den preussiska orden upprätthöll vänskapliga relationer till

den katolska moderorden (se Malteserorden). Bailliet Brandenburg av den preussiska

orden återgrundades 1852. Efter monarkins fall efter första världskriget 1918 skiljdes

orden från staten och blev självständig, ehuru densamma fortfarande beskyddas och

regleras av den Tyska förbundsrepubliken. Orden ingår i den s k Johanniteralliansen.

Orden är, förutom i Tyskland, verksam i Österrike, USA och Canada. Har filialer i Finland, Frankrike, Ungern och Schweiz. Denna orden ingår i "Johanniteralliansen".

Beskyddande myndighet: Den Tyska förbundsrepublikens regering.

Herrenmeister: H.K.H. prins Oskar av Preussen (från 1999).

8. Johanniterorden i Storbritannien. "The Most Venerable Order of the Hospital of Saint John of Jerusalem"

Grundad: Den ursprungliga Johanniterorden var närvarande på de brittiska öarna redan på 1100-talet. Den upphörde dock att fungera under Henrik VIII och dennes reformation

på 1500-talet. Efter fruktlösa försök att återetablera en protestantisk version (se ovan

under punkt 7) av Johanniterorden etablerades "johanniterna i Storbritannien" först 1870

som en rent humanitär organisation. År 1888 erkändes johanniterna av drottning

Victoria, dock icke som en statlig orden, men väl som en orden under den brittiska

kronans beskydd. Denna brittiska orden har priorat och associationer i ett 40-tal

engelskatalande länder. Denna orden ingår i "Johanniteralliansen".

Beskyddande myndighet: Den brittiska kronan.

Suveränt överhuvud: H.M. drottning Elisabeth II.

Storprior: hertigen av Gloucester¹⁴

Bild 6. Den Heliga gravens av Jerusalem Riddarordens heraldiska vapen. I skölden framträder det s k Jerusalemkorset (the Cross Potent), vilket fördes redan 1099 av Jerusalems erövrare och "den Heliga gravens beskyddare" den franske hertigen Godfred av Bouillon. I hjälmprydnaden framträder Kristi törnekrona. Vapenbilden har målats av heraldikern Davor Zovko KHS.

9. Den Heliga gravens av Jerusalem riddarorden (*Ordo Equestris Sancti Sepulchri Hierosolymitani; The Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem*).¹⁵

Grundad: Legendan förbinder "Gravriddarnas" tillkomst med Godfred av Bouillons erövring av Jerusalem 1099 (se ovan under Malteserorden). Denna legend grundas bl a på omständigheten att "Riddarna av den Heliga graven" förde – och alltjämt för – samma heraldiska vapen som Jerusalems erövrare den franske hertigen Godfred av Bouillon, alltså det s k Jerusalemkorset (the Cross Potent; se bild nedan). Istället för att benämna sig som kung av det av korsriddarna år 1099 upprättade kristna kungadömet Jerusalem benämnde sig Jerusalems erövare "den Heliga gravens beskyddare". Även om riddare redan under Godfred av Bouillons tid kan ha dubbats på självaste Kristi grav (*Sancti Sepulchri*) i Gravkyrkan i Jerusalem – icke osannolikt tillhörande de i Jerusalem redan vid denna tid etablerade korsriddarordnarna såsom Johanniter och Tempelriddare – kan den först dokumenterade dubbningen av "gravriddare" på den Heliga graven i Jerusalem dateras till först år 1336. Riddarna av den Heliga graven kom alltifrån denna tidpunkt att främst bestå av pilgrimer till det Heliga landet, vilka önskade erhålla – eller återupprepa – sitt riddarslag på den heligaste av alla platser, alltså Kristi grav. Därmed blev den dubbade en "*Miles Christi*". Även om man håller möjligheten öppen av att såväl Johanniter som Tempelriddare – samt riddare av Tyska orden – redan på 1100-talet kan ha mottagit sina riddarslag på Kristi grav, blev det utmärkande kännetecknet för "Riddarna av den Heliga graven" att de aldrig kom att formas efter de andra korsriddarordnarnas centralistiska styrelsesystem. "Riddarna av den Heliga graven" hade vare sig någon central ordensorganisation eller någon egentlig stormästare. År 1324 befullmäktigades franciskanerna i Jerusalem av påven att förrätta dubbningarna vid den Heliga graven. Vid 1500-talets början inledde påven Alexander VI påvestolens striktare kontroll över "gravriddarna", vilken politik år 1847 ledde till att påven Pius IX i bullan *Nulla celebrior* dels beslutade att återupprätta funktionen som Patriark av Jerusalem (vilken funktion hade försvunnit vid slutet av korstågstiden), dels beslutade att lägga den Heliga gravens av Jerusalem riddarorden under direkt påvlig ledning och kontroll. Till ny patriark av Jerusalem utsågs 1848 Giuseppe Vargas. Samtidigt erhöll den nye patriarken rätt att dubba "gravriddare" på den Heliga graven i Jerusalem, liksom han kunde titulera sig som ordens stormästare. Det var Patriark Valergas efterträdare patriark Vincenzo Bracci (1873 – 1889) som erhöll påven Leo XIII:s sanktion att också utnämna "Damer av den Heliga graven". Under patriark Filippo Camasseis tid (1906 – 1919) reglerade påven Sankt Pius X åter "Gravriddarordens" struktur och stadga (bullan *Quam multa* den 3 maj 1907). Den nya ordningen gjorde påven Sankt Pius X

själv till Gravriddarordens Stormästare med titeln "Sovereign Head and Grand Master of the Sacred Military Order", medan patriarken av Jerusalem blev "Lieutenant of the Grand Magistry" med rätt att även fortsättningsvis dubba riddare. Genom ett apostoliskt brev daterat den 6 januari 1928 avstod påven från titeln stormästare, varvid patriarken av Jerusalem åter blev ordens "Perpetual Chief and Administrator". Orden indelades i s k ståthållarskap (Lieutenancies), där varje ståthållarskap – idag ett 40-tal spridda över hela världen med ca 22 000 riddare och damer – leds av en ståthållare (Lieutenant) med titeln Excellens. Nya statuter utfärdades för "Gravriddarorden" genom det apostoliska brevet *Quam Romani Pontifices* daterat den 14 september 1949, genom vilket funktionen som stormästare gavs till en av kyrkans kardinaler och ordens säte förlades till Rom (Palazzo della Rovere). Patriarken av Jerusalem blev ordens storprior. Samtidigt beslutades att orden skulle stå under den Heliga stolens beskydd och ledning, vilket praktiskt demonstreras av att samtliga utnämningar och förordnanden inom orden kontrasigneras av den Heliga stolens (Vatikanstatens) statssekretariat. Rent rättsligt regleras ordens förhållanden av den kanoniska rätten samt dess inordnande under – och lydndsförhållande till – den Heliga stolen (alltså påveämbetet). Enligt den kanoniska rätten karaktäriseras orden som en "Association of the Faithful". Förste stormästare enligt 1949 års nya regler blev kardinalen Nicola Canali, som vid sin död 3 augusti 1961 efterträddes som stormästare av kardinal Eugène Tisserant, som avled 1972. Näste stormästare blev kardinalen Maximilian (baron) von Fürstenberg, som avled 1988. Han efterträddes 4 december 1989 av kardinal Giuseppe Caprio. Vid dennes avgång från ämbetet 1995 tillsattes i januari 1996 den nuvarande stormästaren kardinal Carlo Furno. Nya statuter tillkom genom påvligt godkännande den 8 juli 1988. I dessa statuter anges Gravriddarordens främsta uppgifter vara att stödja den latinske patriarken av Jerusalem såväl andligt som ekonomiskt. Orden utgör idag patriarkatets ekonomiska ryggrad. Det latinska patriarkatet omfattar idag Israel, Palestina, Jordanien och Cypern. De ca 22 000 ordensmedlemmarna överlämnar årligen miljontals dollar till stöd för den katolska kyrkans – överhuvudtaget kristendomens – överlevnad i det Heliga landet samt till det latinska patriarkatets bestånd och fortsatta drift (ansvarar för kyrkor, skolor, kloster, universitet, socialt arbete och understöd m m).

Beskyddande och styrande myndighet: Den Heliga stolen (Vatikanstaten)

Stormästare: Hans Eminens kardinal Carlo Furno

Storprior: Patriarken av Jerusalem Monsignor Michel Sabbah

Generalguvernör: H. Exc. Pier Luigi Parola

Ståthållarskapet Sverige (Locumtenentia Sueciæ): upprättades av kardinalen-stormästaren den 21 november 2003. Investituren av ett 20-tal riddare, damer och ecklesiastiska medlemmar ägde rum i katolska domkyrkan i Stockholm den 11 september 2004.

Ståthållare i Sverige: H.Exc. ambassadören, professor jur dr Bo Theutenberg (från den 21 november 2003) KC*HS.

10. Johanniterorden i Nederländerna. "The Knightly Order of Saint John in the Netherlands"

Grundad: Jämför punkt 7 Bailliet Brandenburg av den preussiska Johanniterorden. Ett antal holländska medlemmar deltog i det tyska Bailliet Brandenburgs återupprättande år 1852. År 1909 inrättades en protestantisk avdelning i Nederländerna. År 1946 bröts den nederländska avdelningen ut ur sin tyska moderorganisation och underställdes den nederländska kronans beskydd, dock icke som en statlig orden. Denna orden ingår i "Johanniteralliansen".

Beskyddande myndighet: Den nederländska kronan.

Hederskommendör: H.M. drottning Beatrix av Nederländerna.

11. Johanniterorden i Sverige. "The Knightly Order of Saint John in Sweden"

Grundad: Liksom i Nederländerna inrättades i Sverige – 1920 – en protestantisk avdelning av det tyska Bailliet Brandenburg av den preussiska Johanniterorden, med namnet Johanniterordens i Sverige Riddarförbund. Beskyddare blev konung Gustaf V och drottning Victoria. Den 11 maj 1946 omvandlades avdelningen till en självständig svensk orden – med namnet Johanniterorden i Sverige – med kung Gustaf V som "Herre och Mästare". Den svenske kungen antog sedermera rollen som Johanniterordens i Sverige

"Höge beskyddare". Även denna orden ingår i "Johanniteralliansen". (Se Suveräna Malteserorden under rubrik A. 1).

Beskyddande myndighet: Den svenska kronan.

Hög beskyddare: H.M. konung Carl XIV Gustaf av Sverige.

Kommendator: Docenten, med dr Thomas Ihre

C. Dynastiska ordnar

1. Albanien (Albania)¹⁶

Huset Zogu (islam)

"Order of Fidelity (Besa)"

Grundad: av Ahmed Ben Zogu, president av Albanien, senare kung Zog I, den 22 januari 1926

Stormästare: H.M. kung Leka I (Leka I, titulär kung av Albanien; född 1939)

"Scander Beg"

Grundad: av Ahmed Ben Zogu, president av Albanien, senare kung Zog I; år 1925.

Stormästare: H.M. kung Leka I (Leka I, titulär kung av Albanien; född 1939)

2. Österrike (Austria)

Huset Habsburg-Lothringen (katolskt)¹⁷

Gyllene skinnets orden (The Golden Fleece)

Grundad: Filip den gode av Burgund den 10 januari 1429 samt kejsar Karl VI år 1700. Orden har delat sig i en "österrikisk-habsburgsk" och en spansk gren.

Suveränt överhuvud: Hans Kejsarliga och Kungliga Höghet ärkehertig Karl av Österrike (född 1961 som son till Hans Kejsarliga och Kungliga Höghet ärkehertig Otto av Österrike och hans gemål Hennes Kejsarliga och Kungliga Höghet ärkehertiginnan Regina av Österrike).

"The Star-Cross" – "Stjärnkorset" (för damer)

Grundad: Den 2 februari 1669 av kejsarinnan Eleonore, änka efter kejsar Ferdinand III.

Suverän: Hans Kejsarliga och Kungliga Höghet ärkehertig Otto av Österrike (född 1912)

Suverän beskyddarinna: Hennes Kejsarliga och Kungliga Höghet ärkehertiginnan Regina av Österrike

3. Brasilien (Brazil)

Huset Orléans-Braganza (katolskt)¹⁸

Peter I:s Orden (Peter)

Grundad: kejsar Pedro I den 16 april 1826.

Stormästare: under dispyt

4. Bulgarien (Bulgaria)

Huset Sachsen-Coburg-Gotha (ortodoxt)¹⁹

Sankt Alexander (Saint Alexander)

Grundad: prins Alexander I den 25 december 1881.

Stormästare: H.M. kung Simeon II av Bulgarien (född 1937)

Röda Korset (Red Cross)

Grundad: år 1900

Stormästare: H.M. kung Simeon II av Bulgarien (född 1937)

Sankt Cyrils and Methodius Orden (Saints Cyril and Methodius)

Grundad: kung Ferdinand I år 1909

Stormästare: H.M. kung Simeon II av Bulgarien (född 1937)

5. Frankrike (France)

Huset Bourbon (katolskt)²⁰

Den Helige Andens Orden (The Order of the Holy Ghost)

Grundad: kung Henrik III den 31 december 1578.

Stormästare: under dispyt

Sankt Michaels Orden (The Order of Saint Michael of France)

Grundad: kung Ludvig XI i augusti 1469

Stormästare: under dispyt

Sankt Ludvig Orden (The Royal and Military Order of Saint Louis)

Grundad: kung Ludvig XIV i april 1693

Stormästare: under dispyt

6. Tyskland (Germany)²¹

Anhalt

Huset Ascania (evangeliskt)

Albrekt Björnens Orden (Albrecht the Bear)

Grundad: Hertig Heinrich av Anhalt-Koethen, Leopold Friedrich av Dessau, Alexander Carl av Bernburg den 18 november 1836

Stormästare: H.H. prins Eduard II, titulär hertig av Anhalt (född 1941).

Baden

Huset Zähringen (evangeliskt)

Fidelitas (Fidelity)

Grundad: Karl Wilhelm, markgreve av Baden-Durlach, den 17 juni 1715

Stormästare: H.K.H. Maxmilian (Max), Markgreve av Baden (född 1933)

Bayern

Huset Wittelsbach (katolskt)²²

Sankt Hubert (Saint Hubert)

Grundad: Gerhard V, hertig av Juliers och Berg den 3 november 1444

Stormästare: Stormästare: H.K.H. prins Franz, hertig av Bayern (titulär kung av Bayern) (född 1933)

Sankt Georg (Saint George)

Grundad: av Elektorn Carl Albert den 28 mars 1729

Stormästare: H.K.H. prins Franz, hertig av Bayern (titulär kung av Bayern) (född 1933)

Sankta Theresa (för damer) (Saint Theresa) (for ladies)

Grundad: Drottning Theresa den 12 december 1827

Stormästare: H.K.H. prins Franz, hertig av Bayern (titulär kung av Bayern) (född 1933)

Brunswick

Brunswick-Lüneburg (Huset Hannover; evangeliskt)

Henrik Lejonets Orden (Henry the Lion)

Grundad: Hertig Wilhelm den 25 april 1834

Stormästare: H.K.H. prins Ernst August, prins av Hannover (Ernst August V, titulär hertig av Brunswick (född 1954)

Hannover

Huset Guelf (evangeliskt)

Guelfer (Guelphic)

Grundad: Georg, prinsregent av England, den 12 augusti 1815 och kung Ernst August I, den 20 maj 1841

Stormästare: H.K.H. prins Ernst August, prins av Hannover (Ernst August V, titulär kung av Hannover (född 1954)

Sankt Georg (Saint George)

Grundad: kung Ernst August den 23 april 1839

Stormästare: H.K.H. prins Ernst August, prins av Hannover (Ernst August V, titulär kung av Hannover (född 1954)

Hessen

Huset Lothringen-Brabant (reformerta)

Det Gyllene Lejonets Orden (The Golden Lion)

Grundad: Friedrich II, lantgreve av Hessen-Cassel, den 14 augusti 1770

Stormästare: H.K.H. Moritz, lantgreve av Hessen (Moritz, titulär elektor av Hessen) (född 1926)

Lippe

Huset Lippe (reformerta)

"Lippe"

Grundad: prins Leopold av Lippe and prins Adolph of Schaumburg-Lippe den 25 Oktober 1869

Stormästare: H.S.H. prins Armin, prins av Lippe (titulär prins av Lippe).

Mecklenburg (Meckleburg-Schwerin och Mecklenburg-Streilitz)

Huset Mecklenburg (lutheranskt)

Den Wendiska Kronan (The Wendish Crown) (utgången; extinct)

Grundad: storhertig Friedrich Franz II av Mecklenburg-Schwerin och storhertig Friedrich Wilhelm av Mecklenburg-Streilitz den 12 maj 1864

Stormästare: Mecklenburg-Schwerin: Friedrich Franz, ärfilig storhertig av Mecklenburg-Schwerin (1910 – 2001, agnatiska arvslinjen utgången); Mecklenburg-Streilitz: Georg Borwin, hertig av Mecklenburg (Georg Borwin, titulär storhertig av Mecklenburg-Streilitz)

Oldenburg

Huset Oldenburg (lutheranskt)

"Peter Friedrich Ludwig"

Grundad: storhertig Paul Friedrich August den 27 november 1838

Stormästare: H.K.H. Anton Günther, hertig av Oldenburg (född 1923)

Preussen

Huset Hohenzollern (evangeliskt)

Den Svarta Örnen (The Black Eagle)

Grundad: kung Friedrich I den 17 januari 1701

Stormästare: H.K.H. prins Georg Friedrich av Preussen (titulär kung av Preussen; född 1976).

Hohenzollerns kungliga orden (Royal Order of Hohenzollern)

Grundad: kung Friedrich Wilhelm IV den 16/22 augusti 1851.

Stormästare: H.K.H. prins Georg Friedrich av Preussen (titulär kung av Preussen; född 1976).

"Louisa" (för damer/for ladies)

Grundad: Kung Friedrich Wilhelm III den 3 augusti 1814 och uppkallad efter drottningen. Reserverad för damer. Förnyad av kung Friedrich Wilhelm IV 1848 och 1849 samt av kung Wilhelm I år 1865.

Stormästare: H.K.H. prins Georg Friedrich av Preussen (titulär kung av Preussen; född 1976).

Hohenzollern

Huset Hohenzollern-Sigmaringen (katolskt)

"Hohenzollern"

Grundad: Prins Friedrich Wilhelm Constantin av Hohenzollern-Heichingen och prins Anton Friedrich av Hohenzollern-Sigmaringen den 5 december 1841. Överförd till prinsarna av sagda hus kungens godkännande.

Stormästare: H.H. prins Friedrich Wilhelm (titulär prins av Hohenzollern; född 1924)

Reuss

Huset Reuss (lutheranskt)

Reuss Hederskors (Cross of Honour of Reuss)

Grundad: Prins Heinrich XIV den 24 maj 1869

Stormästare: H.S.H. prins Heinrich IV, titulär prins av Reuss (född 1919)

Sachsen

Kungadömet Sachsen

Huset Wettin (Albertinska linjen; katolskt)

Sankt Henrik (Saint Henry)

Grundad: Elektorn Friedrich August II den 7 oktober 1736

Stormästare: H.K.H. Maria Emanuel, markgreve av Meissen (titulär kung av Sachsen; född 1926).

Rautenkroneorden (The Crown of Rue)

Grundad: Kung Friedrich August I den 20 juli 1807

Stormästare: H.K.H. Maria Emanuel, markgreve av Meissen (titulär kung av Sachsen; född 1926).

"Sidon" (för damer/for ladies)

Grundad: Kung Johan den 31 december 1870

Stormästare: H.K.H. Maria Emanuel, markgreve av Meissen (titulär kung av Sachsen; född 1926).

Sachsen – Weimar – Eisenach (lutheranskt)

Vita Örnens Orden (The White Eagle)

Grundad: hertig Ernst August den 2 augusti 1732 och förnyad av storhertig Carl August den 18 oktober 1815.

Stormästare: H.K.H Michael-Benedict, prins av Sachsen-Weimar (titulär storhertig av Sachsen-Weimar-Eisenach).

Sachsiska hertigdömen

Huset Wettin (Ernestiska linjen: 1) Sachsen-Meiningen, 2) Sachsen-Coburg-Gotha samt 3) Sachsen-Altenburg (lutheranskt)

Ernestiska husorden (Ernestine Ducal)

Grundad: Friedrich I, hertig av Sachsen-Gotha-Altenburg under namnet "Order of the German Probitiy" år 1690. Förnyad av hertig Friedrich av Altenburg, Ernst I av Coburg-Gotha samt Bernhard av Meiningen den 28 december 1833.

Stormästare: 1) H.H. prins Friedrich-Konrad, titulär hertig av Sachsen-Meiningen (född 1952); 2) H.H. prins Andreas, titulär hertig av Sachsen-Coburg-Gotha (född 1943); 3) utdöd.

Schaumburg – Lippe

Huset Lippe (reformert)

Schaumburg-Lippe

Grundad: Prins Adolph av Schaumburg-Lippe den 18 september 1890.

Stormästare: H.S.H. prins Philip-Ernst, titulär prins av Schaumburg-Lippe (född 1928).

Schwarzburg – Rudolstadt und Sonderhausen

Huset Schwarzburg (lutheranskt)

Schwarzburgs hederskors (The Cross of Honour of Schwarzburg) (utgången; extinct)

Grundad: prins Friedrich Günther den 20 maj 1853 för furstendömet Schwarzburg-Rudolstadt, samt ändrat till "Hederskors" för båda furstendömena genom prins Günther Friedrich Karl av Schwarzburg-Sonderhausen den 28 juni 1857.

Stormästare: utdöd (extinct) 1971

Waldeck

Huset Waldeck (evangeliskt)

Waldeck

Grundad: prins Georg Victor den 3 juli 1857

Stormästare: H.S.H. prins Widekund, titulär prins av Waldeck och Pyrmont (född 1936).

Württemberg

Huset Wittelsbach (katolskt)

Württembergs krona (The Crown of Württemberg)

Grundad: kung Wilhelm 1 den 23 september 1818 och modifierad av kung Karl I den 22 december 1864.

Stormästare: H.K.H. Karl, hertig av Württemberg (Karl II, titulär kung av Württemberg; född 1936).

Olga (för damer; for ladies)

Grundad: kung Karl I den 27 juni 1871.

Stormästare: H.K.H. Karl, hertig av Württemberg (Karl II, titulär kung av Württemberg; född 1936).

7. Grekland (Greece)

Huset Oldenburg (grekisk ortodoxt)

Sankt Georg & Sankt Konstantin (Saint George & Saint Constantine)

Grundad: 1936

Stormästare: H.M. kung Konstantin II, Hellenernas konung; född 1940.

Sankta Olga & Sankta Sophia (Saint Olga & Saint Sophia)

Grundad: 1936

Stormästare: H.M. kung Konstantin II, Hellenernas konung; född 1940.

Georg I (George I)

Grundad: av kung Konstantin I den 16 januari 1915

Stormästare: H.M. kung Konstantin II, Hellenernas konung; född 1940.

8. Italien (Italy)

Italien (Italy) (Kungadömet Italien)²²

Huset Savoyen (katolskt)

Annunziataorden (The Holy Annunciation)

Grundad: Hertig Amadeus VI av Savoyen år 1362.

Stormästare: H.K.H. kronprins Vittorio Emanuele av Savoyen, prins av Piedmont och Neapel (Viktor Emanuel IV, titulär kung av Italien; född 1937).

Sankt Mauritius- och Lazarusorden (The Saints Maurice and Lazarus)

Grundad: Den ursprungliga Sankt Lazarusorden fanns i Jerusalem redan vid början av 1100-talet. Var en orden främst för spetälska riddare och som hade till uppgift att sörja för de spetälska (bl a drivande av leprosorier). Den ursprungliga Sankt Lazarusorden sammanslogs genom en bulla av påven Gregorius XIII år 1572 med den av hertig Amadeus VIII av Savoyen år 1434 grundade Sankt Mauritiusorden, varefter denna orden kom att benämnas Sankt Mauritius- och Lazarusorden. Denna legitima och under huset Savoyen lydande orden skall inte förväxlas med den Sankt Lazarusorden som den Heliga Stolen vid flerfaldiga tillfällen betecknat som icke legitim och som är flitligt förekommande i de nordiska länderna (se ovan om den Heliga stolens uttalanden).

Stormästare: H.K.H. kronprins Vittorio Emanuele av Savoyen, prins av Piedmont och Neapel (Viktor Emanuel IV, titulär kung av Italien; född 1937).

Savoyens Civilorden (Civil Order of Savoy)

Grundad: kung Carlo Alberto den 29 oktober 1831

Stormästare: H.K.H. kronprins Vittorio Emanuele av Savoyen, prins av Piedmont och Neapel (Viktor Emanuel IV, titulär kung av Italien; född 1937).

Parma

Huset Bourbon-Parma (katolskt)

Konstantinska Sankt Georgsorden (Constantinian Saint George)

Grundad: övergången av stormästarskapet till Francesco Farnese, hertig av Parma, Piacenza och Castro bekräftades av påven Innocentius XII i bullan *Sinceræ Fidei* den 24 oktober 1699.

Stormästare: Parma-grenen av denna orden: H.K.H. prins Charles Hugues, hertig av Parma (Carlo Ugo, titulär hertig av Parma och Piacenza; född 1930).

Sankt Ludvig (Saint Lodovico)

Grundad: Carlo Lodovico I, hertig av Lucca år 1836; därefter som hertig av Parma den 11 augusti 1849.

Stormästare: H.K.H. prins Charles Hugues, hertig av Parma (Carlo Ugo, titulär hertig av Parma och Piacenza; född 1930).

Toscana

Huset Habsburg-Lothringen (katolskt)²³

Sankt Stefans Orden (Saint Stephen)

Grundad: storhertig Cosimo I av Medici den 15 mars 1561.

Stormästare: Hans Kejsrerliga och Kungliga Höghet prins Sigismund, ärkehertig av Österrike, titulär storhertig av Toscana (född 1966).

Sankt Josef (Saint Joseph)

Grundad: Storhertig Ferdinand av Würzburg den 9 mars 1807/ av Ferdinand III omvandlad till en toskansk orden den 19 mars 1817.

Stormästare: Hans Kejsrerliga och Kungliga Höghet prins Sigismund, ärkehertig av Österrike, titulär storhertig av Toscana (född 1966).

Bägge Sicilierna

Huset Bourbon-Bägge Sicilierna (katolskt)²⁴

Det finns två tronpretendenter, tillika stormästare av ordnar lydande under "Bägge Sicilierna", nämligen H.K.H. infanten av Spanien Don Carlos, hertig av Kalabrien (Calabria) samt titulär kung av kungadömet Bägge Sicilierna, född 1938, samt H.K.H. Don Fernando, hertig av Castro (Ferdinand IV titulär kung av kungadömet Bägge Sicilierna, född 1926).

Sankt Januarius (Saint Januarius)

Grundad: kung Karl VII av Neapel och Sicilien (Karl IV) den 6 juli 1738

Stormästare: under dispyt (se ovan).

Konstantinska Sankt Georgsorden (Constantinian Saint George)²⁵

Grundad: övergången av stormästarskapet till Francesco Farnese, hertig av Parma, bekräftades av påven Innocentius XII i bullan *Sinceræ Fidei* den 24 oktober 1699.

Stormästare: den spanska grenen se ovan (Don Carlos). Den neapolitanska grenen se ovan (Don Fernando). Se även Parma-grenen av denna orden.

9. Jugoslavien/Serbien (Yugoslavia/Serbia)

Huset Karadjordjevic (ortodoxt)²⁶

Prins Sankt Lazarus (Prince Saint Lazarus)

Grundad: kung Alexander I av Serbien den 28 juni 1889. Denna orden bärs endast av kungen av Serbien och dennes kronprins – som myndig.

Stormästare: H.K.H. kronprins Alexander av Jugoslavien (Alexander II, titulär kung av Jugoslavien, född 1945).

Vita Örnen (White Eagle)

Grundad: kung Milan I av Serbien den 23 januari (4 februari) 1883.

Stormästare: H.K.H. kronprins Alexander av Jugoslavien (Alexander II, titulär kung av Jugoslavien, född 1945).

Sankt Sava (Saint Sava)

Grundad: kung Milan I av Serbien den 23 januari (4 februari) 1883.

Stormästare: H.K.H. kronprins Alexander av Jugoslavien (Alexander II, titulär kung av Jugoslavien, född 1945).

Karageorges stjärna (Star of Karageorge)

Grundad: kung Peter I av Serbien den 1 januari 1904.

Stormästare: H.K.H. kronprins Alexander av Jugoslavien (Alexander II, titulär kung av Jugoslavien, född 1945).

Jugoslaviens krona (Crown of Yugoslavia)

Grundad: kung Alexander av Jugoslavien den 15 april 1930.

Stormästare: H.K.H. kronprins Alexander av Jugoslavien (Alexander II, titulär kung av Jugoslavien, född 1945).

10. Montenegro

Huset Petrovic-Njegos (ortodoxt)

Danilo I:s Orden (Danilo)

Grundad: prins Danilo I den 23 april (5 maj) 1852.

Stormästare: H.K.H. prins Nikola Petrovic-Njegos av Montenegro (Nikola II, titulär kung av Montenegro, född 1944).

Petrovic-Njegos

Grundad: prins Danilo I den 23 april (5 maj) 1852.

Stormästare: H.K.H. prins Nikola Petrovic-Njegos av Montenegro (Nikola II, titulär kung av Montenegro, född 1944).

11. Portugal (Portugal)

Huset Braganca (katolskt)²⁷

Sankta Isabel (Saint Isabel)

Grundad: prinsregent, senare kung Joao VI, den 4 november 1801.

Suverän: H.K.H. Dom Duarte, hertig av Braganca (Duarte III, titulär kung av Portugal och "the Algarves", född 1945).

Stormästarinna: H.K.H. Dona Isabel, hertiginna av Braganca (född 1966).

Den obefläckade avlelsens av Villa Vicosa Orden (The Immaculate Conception of Villa Vicosa).

Grundad: kung Joao VI den 6 februari 1818.

Stormästare: H.K.H. Dom Duarte, hertig av Braganca (Duarte III, titulär kung av Portugal och "the Algarves", född 1945).

12. Rumänien (Rumania)

Huset Hohenzollern-Sigmaringen (rumänskt ortodoxt)²⁸

Kronan (Crown)

Grundad: kung Charles I den 10/22 maj 1881.

Stormästare: H.M. kung Mihai, kung av Rumänien (född 1926)

Karl I (Charles I)

Grundad: kung Charles I år 1906.

Stormästare: H.M. kung Mihai, kung av Rumänien (född 1926)

Michael den Djärves militära orden (Military Order of Michael the Brave)

Grundad: kung Ferdinand I år 1916.

Stormästare: H.M. kung Mihai, kung av Rumänien (född 1926)

13. Ryssland (Russia)

Huset Romanov-Holstein-Gottorp (ortodoxt)²⁹

Sankt Andreas Orden (Saint Andrew)

Grundad: tsar Peter den store den 30 november (11 december) 1698.

Stormästarinna: Hennes Kejsersliga Höghet storhertiginnan Maria Vladimirovna av Ryssland, född 1953). N.B. Hennes stormästarskap är bestritt av den romanovska släktföreningen.

Sankta Katarina (för damer) (Saint Catherine; for ladies)

Grundad: tsar Peter den store den 25 november (7 december) 1714.

Suveränt Överhuvud: Hennes Kejsersliga Höghet storhertiginnan Maria Vladimirovna av Ryssland, född 1953). N.B. Hennes stormästarskap är bestritt av den romanovska släktföreningen.

Stormästarinna: Hennes kejsersliga höghet Storhertiginnan Leonida Georgievna av Ryssland, född 1914.

Sankt Alexander Nevsky (Saint Alexander Nevsky)

Grundad: kejsarinnan Katarina I den 30 augusti (12 september) 1725.

Stormästarinna: Hennes Kejsersliga Höghet storhertiginnan Maria Vladimirovna av Ryssland, född 1953). N.B. Hennes stormästarskap är bestritt av den romanovska släktföreningen.

Sankta Anna (för damer) (Saint Anne; for ladies)

Grundad: hertig Karl Friedrich a Holstein-Gottorp den 14 december 1735

Stormästarinna: Hennes Kejsersliga Höghet storhertiginnan Maria Vladimirovna av Ryssland, född 1953). N.B. Hennes stormästarskap är bestritt av den romanovska släktföreningen.

Sankt Georg (Saint Georg)

Grundad: kejsarinnan Katarina I den 26 november (9 december) 1769.

Stormästarinna: Hennes Kejsersliga Höghet storhertiginnan Maria Vladimirovna av Ryssland, född 1953). N.B. Hennes stormästarskap är bestritt av den romanovska släktföreningen.

Sankt Vladimir (Saint Vladimir)

Grundad: Kejsarinnan Katarina I den 22 september (5 oktober) 1782.

Stormästarinna: Hennes Kejsersliga Höghet storhertiginnan Maria Vladimirovna av Ryssland, född 1953). N.B. Hennes stormästarskap är bestritt av den romanovska släktföreningen.

Vita Örnen (White Eagle)

Grundad: kung August II av Polen, hertig av Sachsen, den 1 november 1705. Orden av det ryska kungadömet Polen år 1815 och av det Ryska Imperiet den 17 november (30 november) 1830.

Stormästarinna: Hennes Kejsersliga Höghet storhertiginnan Maria Vladimirovna av Ryssland, född 1953). N.B. Hennes stormästarskap är bestritt av den romanovska släktföreningen.

Sankt Stanislaus (Saint Stanislaus)

Grundad: kung Stanislaus Augustus Pontiatowski av Polen den 7 maj 1765. Orden av det ryska kungadömet Polen år 1815 och av det Ryska Imperiet den 17 november (30 november) 1830.

Stormästarinna: Hennes Kejsersliga Höghet storhertiginnan Maria Vladimirovna av Ryssland, född 1953). N.B. Hennes stormästarskap är bestritt av den romanovska släktföreningen.

D. Övriga dynastiska ordnar

1. Hohenlohe

Huset Hohenlohe-Waldenburg-Schillingfurst

"The Phoenix"

Grundad: som "den Gyllene Flamman" den 29 december 1757, senare ändrad till "the Phoenix"

Stormästare: H.S.H. prins Ferdinand, 9:e prins av Hohenlohe-Bartenstein, född 1942.

2. Isenburg

Huset Isenburg – Birstein

Isenburgs Husorden "pour mes amis" (Isenburg House Order "pour mes amis")

Grundad: 1809.

Stormästare: H.S.H. prins Ferdinand, 9:e prins av Hohenlohe-Bartenstein, född 1943)

3. Thurn und Taxis

Huset Thurn und Taxis

"Thurn und Taxis"

Grundad: 1704/1733

Stormästare: H.S.H. prins Albert Alexander, 8:e prins av Thurn und Taxis.

E. Övriga institutioner av ridderlig karaktär (Other Institutions of Chivalric character)

Äldre institutioner av riddarkaraktär återupplivade av en dynastisk efterträdare till den grundande suveränen

1. Portugal

Huset Braganca (katolskt)

Sankt Mikael av vingen orden "Saint Michael of the Wing"

Grundad: 1171/1848/1981/2001 (utdelad sedan 1981)

Stormästare: H.K.H. Dom Duarte, hertig av Braganca (Duarte III, titulär kung av Portugal och "the Algarves", född 1945).

Nya institutioner av riddarkaraktär grundade av en tidigare regerande dynastis överhuvud:

1. Georgien (Georgia)

Huset Bragation (ortodoxt)

Georgiens Örn (Eagle of Georgia)

Grundad:

Stormästare: H.K.H. prins Georg de Bragation-Mukhransky (född 1944)

Orden av Vår Herres klädnad (Order of the Tunic of Our Lord)

Grundad: H.K.H. prins Irakly de Bragation-Mukhransky år 1939

Stormästare: H.K.H. prins Georg de Bragation-Mukhransky (född 1944)

2. Italien (Italy)

Huset Savoyen (katolskt)

Savoyens meritorden (Order of Merit of Savoy)

Grundad: H.K.H. kronprins Viktor Emanuel av Savoyen, prins av Piedmont and Neapel, den 23 januari 1988.

Stormästare: H.K.H. kronprins Viktor Emanuel av Savoyen, prins av Piedmont och Neapel (Viktor Emanuel IV, titulär kung av Italien; född 1937).

3. Ryssland (Russia)

Huset Romanov-Holstein-Gottorp (ortodoxt)

"Saint Nicholas the Miraculous"

Grundad: H.M. kejsar Kyril I den 19 juli (1 augusti) 1929

Stormästarinna: Hennes Kejsarliga Höghet storhertiginnan Maria Vladimirovna av Ryssland, född 1953). N.B. Hennes stormästarskap är bestritt av den romanovska släktföreningen.

Ärkeängeln Sankt Michael (Saint Michael the Archangel)

Grundad: Hans Kejsarliga Höghet storfurste Vladimir Kyrillovich av Ryssland (Vladimir I, titulär kejsare av hela Ryssland, år 1988.

Stormästare: Stormästarinna: Hennes Kejsarliga Höghet storhertiginnan Maria

Vladimirovna av Ryssland, född 1953). N.B. Hennes stormästarskap är bestritt av den romanovska släktföreningen.

Efterträdare till en ridderlig institution ursprungligen grundad under en stats auktorisation:

1. Ungern (Hungary)

Vitez (Vitezi Rend)

Grundad: av Ungens regent amiral Miklós Horthy 1920. Ridderlig sammanslutning från 1953. Också benämnd "hjältarnas orden" (the Order of Heroes).

Stormästare: Hans Kejsrerliga och Kungliga Höghet ärkehertig prins Josef Arpad Habsburg av Österrike (född 1933).

Det finns största anledning för medlemmar av de av den Heliga stolen erkända äkta riddarordnarna – främst Malteserorden och Den Heliga gravens av Jerusalem riddarorden – att intensifiera informationen om skillnaden mellan "äkta" och "oäkta" riddarordnar. Samma tema tas upp på sid xx i denna Bulletin av Peter Kurrild-Klitgaard i dennes artikel De såkaldte "falske" ridderordener og de deraf følgende problemer. Av denna artikel framgår att de "äkta riddarordnarna" lider stor skada av den alltmer florerande marknaden av "oäkta riddarordnar", inte minst i de nordiska länderna. Till viss del blomstrar denna marknad på grund av stor okunskap hos gemene man – liksom hos såväl det katolska som protestantiska prästerskapet – om vilka kriterier som gäller för begreppet "äkta riddarordnar". Denna artikel skall ses som ett led i strävandena att öka kunskaperna om "de äkta riddarordnarna". För såväl den Suveräna Malteserorden som den Heliga Gravens av Jerusalem Riddarorden – båda katolska ordnar – gäller att det främst inte är "dekorationer och yttre riddarting" som är det avgörande, utan det djupa katolskt religiösa engagemanget i dessa gamla men än idag kvarlevande riddarordnar, vilka med full kraft ägnar sig åt medicinsk och karitativ hjälpverksamhet omfattande alla människor som är i behov därav, utan åtskillnad på ras, kön och religion. Tänk om alla de människor som vurmar för de medeltida riddaridealen – och som samlas till s k riddardagar med dubbingar och tornérspele – kunde förmås att förstå det djupare medmänskliga engagemanget som skall känneteckna äkta riddare och damer. Märk väl att såväl Malteserorden som den Heliga Gravens av Jerusalem Riddarorden med stöd av gammal tradition i sina led också räknar Damer, alldeles likställda med Riddarna.

¹ Tack framförs till prof. Luigi de Anna, Åbo, prof. Peter Kurrild-Klitgaard, Syddansk universitet, ordensexperter Jonas Arnell, Stockholm, samt heraldikern Davor Zovko, Eskilstuna, för deras vänlighet att genomläsa artikeln och komma med synpunkter och påpekanden.

² Peter Bander van Duren, *The Cross on the Sword, A Supplement to 'Orders of Knighthood, Awards and the Holy See'*, Great Britain 1987; samme författare, *Orders of Knighthood and of Merit, The Pontifical, Religious and Secularised Catholic-founded Orders and their relationship to the Apostolic See*, Great Britain 1995 (citeras van Duren); James-Charles Noonan Jr, *The Church Visible, The Ceremonial life and protocol of the Roman Catholic Church*, New York 1996; Francois R. Velde, *Legitimacy and Orders of Knighthood*, <http://128.220.1.164/heraldry/topics/orders/legitim1.htm>; Guy Stair Sainty, *The Royal Prerogative, its use by the Heirs to former thrones, and by Republican or Revolutionary Regimes*, <http://www.chivalricorders.org/chivalric/royal.htm> (citeras Stair Sainty); Luigi G. de Anna, Pauliina de Anna and Eero Kuparinen, *Milites Pacis, Military and Peace Services in the History of Chivalric Orders*, Publication of the Institute of History – General History No 18 and of the Department of Italian Language and Culture No 15, University of Turku, Finland. James J. Algrant, *The Fons Honorum*, <http://www.kwtelecom.com/chivalry/fons.html>; Bo J Theutenberg, *The Holy See, the Order of Malta and International law*, Skara 2003 (ISBN 91-974235-6-4); samme förf. *Från den Heliga graven till Västergötland – en berättelse om korsriddarna I Forshem och Västra Tunhem*, Skara 2003 (ISBN 91-974235-7-2).

³ För ICOC:s kompletta lista för 2003 se <http://www.icoregister.org/list2003.htm>.

⁴ ICOC:s uttalanden samt referenser till den Heliga stolens uttalanden se referenser not 2 samt *Milites Pacis* s 217 ff.

⁵ Se referenser not 2 samt E. Rodocanachi, *Tre furstehov vid Vatikanen under renæssansen* (översättning från franskan), Stockholm 1929; Göran Stenius, *Vatikanen, Helsingfors 1947*; Birger Bergh (översättning), *Karl den stores liv*, Munken Einhard's latinska text med svensk översättning, Riga 2004. Ang Karl den store och kalifen Harun Ar-Rashid se s 57 ff.

⁶ Se James J. Algrant a a (not 2). Ang tempelriddarna se Piers Paul Read, *Tempelriddarna och korstågen till det heliga landet*, Trondheim, Norge, 2005.

⁷ Se van Duren s 145 (kapitlet *The implications of the Supreme Pontiff being the fons honorum of Pontifical knighthoods*). Sid. 147: "Nothing a reigning pope does with regard to awarding honours can be criticised on a juridical question or precedent. Even when a Pope promulgates new statutes or changes rules laid down by one of his predecessors, they are only guidelines for the remaining years of his pontificate or until they are changed by one of his successors". Ett exempel på den påvliga fons honorum-rätten, berörande Sverige, är påven Leo XIII:s förlänande den 7 maj 1889 av ärftlig markisvärdighet till svenske medborgaren och påvliga kabinettskamarherren Claes Lagergen (1853 – 1930) med samma rang för äldste sonen. De yngre sönerna förlänades den 3 juni 1904 påvlig ärftlig grevevärdighet i s k begränsad primogenitur (d v s en titelinnehavare åt gången). Se *Ointroducerad adels kalender 2005*, Uppsala 2005, s 122 – 125.

⁸ I en korrespondens mellan artikelförfattaren och Peter Kurrild-Klitgaard anför den senare följande angående fons honorum-rätten: "M.h.t. retten til fons honorum og dynastiske ordener: Er de legitime? Dette er et emne, om hvilket de lærde med rette kan disputere! Det virker som om, at Vatikanet nu siger nej: De senere års udtalelser synes konsekvent at fastslå, at man udover Pavestolens egne ordener og andre staters ordener kun anerkender Den Hellige Gravs Orden og SMOM (Suveräne Malteserorden). Mange jeg kender og respekterer (bl.a. Guy Stair Sainty og mange andre i ICOC) føler stærkt for dette emne, omend de ikke alle er enige. Selv har jeg nok den holdning, at man ikke kan fastslå generelt og apriori, hvilken status ordener, som uddeles af fyrstehuse i eksil, retteligen har, men at det må være kontingent i.f.t. den konkrete institution og kontekst. F.eks. vil en orden, som har været anerkendt ved offentlig regulering (af f.eks. Pavestolen), og som har en ubrudt historisk kontinuitet, og som har en institutionel (eller "korporativ") karakter, og som ikke reelt er en statsorden, og hvor statutterne præciserer dens dynastiske karakter, efter min mening uproblematisk at argumentere for at skulle være en legitim, dynastisk orden. Men der er få af disse, bl.a. den østrigske Gyldne Vlies (hvis status idag som en Habsburgsk dynastisk institution er anerkendt af Republikken Østrig). Et andet eksempel er den (skismatiske-ramte) Konstantinske St. Georgs Orden (som aldrig var en statsorden, er oprettet ved pavelig bulle, og som helt til 1929 have en paveligt udpeget kardinal som prior, og hvortil der er givet bæretilladelse i Italien og Spanien m.fl.). Der er ganske få andre lignende eksempler. Omvendt mener jeg personligt, at det er rent spekulativt og grænsende til det fjolde, når efterkommere af etiopiske, vietnamesiske, albanske, tyske, italienske fyrstehuse m.fl. uddeler ordener, som 1) aldrig i eksil er blevet anerkendt af eksisterende stater, 2) klart var statslige fortjenstordener, da de oprindelig blev uddelt, og 3) hvor der måske endog ikke er en ubrudt historisk kontinuitet. Et eksempel er De To Siciliers Francis I's Orden, som uddeles af den ene af prætenderne til at være overhoved for De To Siciliers Kongehus; det er der simpelthen ikke mening i. Og så er der "gråzonen": Hvad med St. Mauritius & St. Lazarus? Den oprettedes med anerkendelse af Pavestolen, og m.h.t. uddelingen var der tilnærmelsesvis kontinuitet (d.v.s. den uddeltes af Umberto II både som regerende konge og i eksil), men den blev jo reelt en statsorden inden 1946. Hvad med f.eks. den toscanske St. Stefans Orden eller den portugisiske Vila Vicosa? De blev jo ikke uddelt i næsten 100 år. O.s.v., o.s.v. Jeg er med andre ord personligt ikke "purist", men nok en slags "minimalist" i så henseende! Men når det gælder SMOM og fons honorum, er der dog intet at være i tvivl om: Givet Ordenens kontinuerlige status i international ret og andre staters anerkendelse heraf, må stormesteren naturligvis have alle de rettigheder, som ordenens statutter tillægger ham, og som et statsoverhoved for en eksisterende stat ville have. Hvis SMOM (Suveräne Malteserorden) siger, at dens medlemmer er adelige, så er de det. Jeg tillægger det også en vis vægt, at der i flere lande er historisk

præcedens i en række sammenhænge for, at personer, som er tildelt H&D (Honour and Devotion) eller G&D (Grace and Devotion), og givet at disse klasser er adelige, dermed er blevet anerkendt som de facto adelige (også selvom det er slægter, der evt. mangler formelle adelsanerkendelse andetsteds). Hvorledes man skal forholde sig til MG (Magistral Grace), er jeg mere usikker overfor; i sidste ende må det komme an på, hvorvidt SMOM selv opfatter medlemskab i MG som værende "nobiliterende". Det kunne der være god grund til, men jeg kender ikke debatterne herom. (Omvendt må man sige, at selve det at blive tildelt en dekoration med titel af "ridder" jo ikke som sådan kan ses som nobiliterende. I Danmark er det f.eks. kun Riddere af Elefanten og Storkommandører og Storkors af Dannebrog, som kan ses som værende personligt adelige (på grund af deres deraf følgende plads i henholdsvis Klasse I og Klasse II i Rangfølgen, hvilket ifølge endnu gældende regler fra 1808 resulterer i personligt adelskab), mens kommandører og riddere af Dannebrog ikke er.)"

Angående de påvliga riddarordnarna se van Duren s 55 ff. De påvliga ordnarna är: Kristusorden (The Supreme Order of Christ, Militia Domini Nostri Iesu Christi); Gyllene sporren (The Order of the Golden Spur/The Golden Militia, Ordo Militia Aurata); Pianska orden (The Golden Collar of the Pian Order, Torquis Aurei in Ordine Piano, stiftad av påven Pius XII den 25 december 1957 som en förgrening av den existerande Pius IX:s Orden); Pius IX:s Orden (The Order of Pius IX, Ordo Pianus); Gregorius den stores Orden (The Order of St. Gregory the Great, Ordo Sancti Gregorii Magni); Sankt Sylvesterorden (The Order of Pope Saint Sylvester, Ordo Sancti Silvestri Papae).

⁹ Se <http://www.icoregister.org/ss27april2004.htm>.

¹⁰ Genomgången grundas på ICOC:s senaste lista, utgiven 2003 (se not 3). Författaren reserverar sig för de lämnade uppgifternas aktualitet, då händelser kan ha inträffat under perioden 2003-